Тимоць Мирослава, кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри бізнесу та управління ЗВО «Університет Короля Данила», м. Івано-Франківськ, Україна, ORCID: https://orcid.org/0009-0001-0266-1756

Борович Оксана, кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри бізнесу та управління ЗВО «Університет Короля Данила», м. Івано-Франківськ, Україна, ORCID: https://orcid.org/0000-0002-1367-1829

Tymots Myroslava, PhD in Economics, Associate Professor, Professor of the Department of Business and Administration, King Danylo University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

Borovych Oksana, PhD in Economics, Associate Professor, Professor of the Department of Business and Administration, King Danylo University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

СУЧАСНИЙ СТАН НЕБАНКІВСЬКОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

THE CURRENT STATE OF THE NON-BANKING FINANCIAL MARKET IN UKRAINE

Анотація

В статті здійснено комплексний науково-теоретичний та емпіричний аналіз сучасного стану, структурних трансформацій та стратегічних перспектив розвитку небанківського фінансового ринку України станом на 1 квітня 2026 року. Досліджено кількісні та якісні параметри функціонування фінансових компаній, страховиків, ломбардів та кредитних кооперативів в

умовах макроекономічної нестабільності, спричиненої наслідками повномасштабної війни, та посилення пруденційного нагляду з боку Національного банку України. Виявлено стійку тенденцію до консолідації та санації ринку, що проявилася у скороченні кількості установ на 26 одиниць за останнє півріччя через масовий добровільний або вимушений вихід нежиттєздатних суб'єктів. Констатовано, що попри євроінтеграційний потенціал, вітчизняний сектор небанківських фінансових установ (НБФУ) залишається порівняно малим, займаючи лише 9,0% сукупних активів піднаглядного фінансового сектору.

У контексті міжсекторального аналізу зафіксовано різноспрямовані динамічні тренди. Фінансові компанії зберігають домінантні позиції за обсягом активів (зокрема завдяки капіталізації лідерів сегмента, таких як ПрАТ «Укрфінжитло», яке наростило активи на 3,4% за квартал), тоді як страховий ринок демонструє стійку інтенсифікацію зростання (активи ризикових страховиків збільшилися на рекордні 31,5% р/р). Високу динаміку розвитку зафіксовано у сегменті ломбардів (+9,7% за квартал), що зумовлено підвищенням попиту на мікрокредитування. Натомість сектор кредитних спілок перебуває у фазі тривалого рецесійного стиснення (кількість установ зменшилася з 286 у 2021 році до 81 у 2026 році, а квартальні активи скоротилися на 3,9%). Окрему увагу приділено теоретико-методологічним засадам функціонування кредитних спілок як специфічних соціально орієнтованих кооперативних інституцій. Обґрунтовано їхню посередницьку роль в акумуляції тимчасово вільних грошових коштів місцевих громад та їх трансформації у кредитні ресурси для підтримки суб'єктів малого підприємництва.

Ключові слова: небанківські фінансово-кредитні установи, кредитні спілки, ринок фінансових послуг.

Abstract

This article presents a comprehensive scientific, theoretical, and empirical analysis of the current state, structural transformations, and strategic prospects for the development of Ukraine's nonbank financial market as of April 1, 2026. The study examines the quantitative and qualitative parameters of the operations of financial companies, insurers, pawnshops, and credit cooperatives amid macroeconomic instability caused by the consequences of a full-scale war and the strengthening of prudential supervision by the National Bank of Ukraine. A steady trend toward market consolidation and restructuring has been identified, manifested in a reduction of 26 institutions over the past six months due to the mass voluntary or forced exit of non-viable entities. It was noted that, despite its potential for European integration, the domestic non-bank financial institutions (NBFI) sector remains relatively small, accounting for only 9.0% of the total assets of the supervised financial sector. In the context of cross-sectoral analysis, divergent trends were observed. Financial companies maintain their dominant positions in terms of total assets (in particular, thanks to the capitalization of segment leaders such as PJSC "Ukrfinzhytlo," which increased its assets by 3.4% over the quarter), while the insurance market is demonstrating sustained acceleration in growth (assets of property and casualty insurers increased by a record 31.5% year-over-year). Strong growth was recorded in the pawnshop segment (+9.7% for the quarter), driven by rising demand for microloans. In contrast, the credit sector

Key words: financially – credit institutions, credit unions, the market of financial services.

Постановка проблеми. В сучасних умовах доступу фізичних та юридичних осіб до фінансових послуг відіграють небанківські фінансові

установи. Вагому частку у структурі небанківських фінансово-кредитних посередників займають кредитні спілки. Функціонування цих установ сприяє стимулюванню фінансово-економічних відносин між суб'єктами економіки на мікро-, мезо- та макроекономічному рівнях.

Не зважаючи на позитивні тенденції, які спостерігаються в діяльності небанківських фінансових установ, для розвитку кредитних спілок в Україні притаманний дискретний та непропорційний характер, а загальний його рівень не відповідає зростаючим потребам національної економіки і суттєво відстає від європейських параметрів.

Потреба у більш детальному вивченні ролі та сучасного стану кредитних спілок у розвитку фінансової системи України пов'язана, насамперед, з необхідністю визначення особливостей їх функціонування, а також переглядом чинних положень у напрямі формування ефективних механізмів забезпечення динамічного розвитку зазначених фінансових установ, що свідчить про актуальність досліджуваної проблеми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання трансформації та адаптації фінансової системи України до умов повномасштабної війни, макроекономічної нестабільності та регуляторних реформ постійно перебувають у центрі уваги вітчизняних науковців та практиків. Дослідженню сучасного стану, архітектури та тенденцій розвитку небанківського фінансового ринку присвячено значну кількість праць таких науковців, як Р. Бачо, О. Барановський, Т. Васильєва, М. Крупка, С. Юрій та інші. Зокрема, у сучасних публікаціях акцентується увага на зміні ролі небанківських фінансових установ (НФУ) в умовах цифровізації та посилення вимог регулятора (Національного банку України). У працях дослідників, зокрема у статистичних аналізах Р. Бачо (2025), виокремлюються дві протилежні, але взаємопов'язані тенденції сучасного

ринку НФУ: масштабне кількісне скорочення ринку та концентрація та зростання активів функціонуючих фінансово-кредитних установ [1] .

Експерти Центру економічних досліджень та прогнозування «Фінансовий пульс» у своїх публікаціях 2026 року доводять, що перехід ринку під нагляд НБУ докорінно змінив модель роботи компаній. Жорсткіші вимоги до прозорості структури власності, платоспроможності, ліквідності та ділової репутації менеджменту призвели до того, що слабкі або неактивні установи примусово чи добровільно залишили ринок. Натомість сектор став більш контрольованим та прозорим для іноземних донорів та кінцевих споживачів послуг [2].

Аналіз наукових періодичних видань та офіційних звітів НБУ свідчить про глибоку структурну диверсифікацію всередині самого небанківського сектору [3]. Водночас, попри наявність ґрунтовних праць, поза увагою дослідників часто залишаються питання довгострокових прогнозів розвитку ринку НФУ у процесі євроінтеграції України після 2026 року, специфіка впровадження новітніх *FinTech*-інструментів у діяльність мікрофінансових організацій в умовах обмеженого доступу до капіталу, а також механізми мінімізації частки непрацюючих кредитів, яка в окремих сегментах небанківського кредитування сягає майже 29%.

Постановка завдання. Проаналізувати сучасний стан функціонування ринку небанківських фінансово-кредитних установ в Україні. Дослідити проблемні аспекти діяльності парабанків, запропонувати шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. На небанківському фінансовому ринку станом на 01 квітня 2026 року працювало 399 фінансових компаній, 47 страховиків non-life, 10 life-страховиків, один страховик зі спеальним статусом, 100 ломбардів, 81 кредитна спілка, 1 лізингодавець, 47 страхових брокерів та 73 колекторські компанії [3].

Загалом за останні шість місяців кількість небанківських фінансових установ зменшилася на 26 компаній. Водночас для страховиків, кредитних спілок та ломбардів скорочення кількості учасників – це стійка тенденція упродовж щонайменше останніх п’яти років. У переважній більшості випадків учасники ринку добровільно ухвалювали рішення припинити працювати. Це, по-перше, компанії, які фактично не здійснювали діяльність. По-друге, компанії, які довгий час не дотримувалися нормативів і вирішили піти з ринку, щоб зберегти ділову репутацію.

Небанківський фінансовий ринок в Україні залишається малим порівняно з іншими країнами Європи, що, на думку регулятора, свідчить про значний потенціал для його подальшого зростання та інтеграції. Частка активів небанківських фінансових установ (НБФУ) у фінансовому секторі, нагляд за яким здійснює Національний банк, становить 9,0% (станом на кінець березня 2026 року).

Динаміка сегментів ринку демонструє різноспрямовані тренди. Зокрема, фінансові компанії залишаються найбільшим сегментом ринку за обсягом активів. Попри незначне коливання впродовж останнього кварталу (активи фактично не змінилися, а в річному вимірі скоротилися на 5,8%), вони утримують лідерство. Найбільший гравець ринку - ПрАТ «Укрфінжитло» - наростив активи на 3,4% за квартал.

Страховий ринок демонструє стабільне зростання. Активи ризикових страхових компаній (non-life) збільшилися на 2,9% за квартал (та на рекордні 31,5% у річному вимірі), а активи компаній зі страхування життя (life) зросли на 2,6% за квартал (+14,5% р/р).

Ломбарди показали одну з найпозитивніших тенденцій: їхні активи за квартал зросли на 9,7% (+7,4% р/р), а обсяги видачі нових мікрокредитів збільшилися майже на 10%.

Кредитні спілки продовжують перебувати у фазі тривалого стиснення ринку: їхні сукупні активи за квартал скоротилися ще на 3,9% (у річному вимірі падіння становило 9,3%). Кредитні спілки є одним з різновидів кооперативних організацій. Від ступеня їх розвитку залежить весь процес відродження масового кооперативного руху в Україні, а отже і рівень продуктивності всієї діяльності населення із самозабезпечення необхідними товарами і послугами на засадах кооперування. В усіх країнах основною метою функціонування кооперативів є не отримання прибутків, а надання послуг своїм членам, які виступають водночас і власниками, і клієнтами.

Ключовим елементом діяльності кредитних спілок є акумуляція грошових коштів і формування з них ресурсів, які згодом використовуються для кредитування. Ресурсна сторона діяльності кредитних спілок визначає можливості їх фінансової діяльності [4].

Діяльність кредитних спілок полягає в залученні грошових коштів і наданні їх в позику. Вони виступають посередниками між тими, хто має у розпорядженні тимчасово вільні грошові кошти, і тими, хто їх потребує. Метою і рушійним мотивом здійснення такого посередництва є отримання прибутку, виплати дивідендів пайовикам, що є джерелом, створення резервних фондів, базою підвищення добробуту членів кредитних спілок. Основним джерелом прибутків більшості кредитних спілок є відсотки, що стягуються з позичальників за користування кредитами.

Основними факторами, що впливають на ринок останніми роками, є наслідки повномасштабної війни, адаптація до європейських стандартів регулювання та масовий добровільний або примусовий вихід нежиттєздатних компаній з ринку.

Національний банк України суворо контролює дотримання небанківськими фінустановами оновлених пруденційних нормативів. Завдяки очищенню ринку та посиленню вимог, дисципліна значно

покращилася: на відміну від минулих років, наразі нормативи капіталу та ліквідності порушують лише поодинокі установи (наприклад, у сегменті кредитних спілок та страховиків зафіксовано лише по одному порушнику). До компаній-порушників НБУ оперативно застосовує заходи впливу: від вимог усунути порушення до тимчасового зупинення або анулювання ліцензій.

Процес консолідації та укрупнення суттєво змінив кількісні показники ринку кредитних спілок. Станом на весну 2026 року в Україні діє всього 81 кредитна спілка (для порівняння, у 2021 році їх було близько 286). Попри зменшення кількості установ та загального обсягу активів ринку, сегмент демонструє якісні зрушення: спілки збільшують обсяги видачі нових позик. Розрахунки з членами спілок принесли сектору чистий фінансовий результат за підсумками року в розмірі 21,6 млн грн, а прибутковість підтримується завдяки жорсткій оптимізації та урізанню операційних витрат.

На відміну від інших фінансових установ, кредитні спілки працюють локально - в межах однієї області, району чи громади, спрямовуючи діяльність на підтримку своїх членів. Вони залишаються важливим елементом розвитку місцевих громад, фінансуючи локальні соціальні ініціативи.

Особливо активно розвивається комерційне кредитування та фінансування фізичних осіб-підприємців (ФОП), фермерів та одноосібників у сільській місцевості, які часто мають обмежений доступ до класичного банківського капіталу. Водночас споживчі позики (на ремонти, навчання, лікування) продовжують займати помітну частку портфеля.

Попри складні економічні умови в Україні, кредитні кооперативи мають довгострокові перспективи, оскільки базуються на засадах взаємодопомоги. Проте кризові явища останніх років та війна стримують їхній капітальний розвиток.

Серед ключових сучасних проблем ринку слід виділити:

1) Недостатній рівень капіталізації окремих невеликих спілок для покриття воєнних та кредитних ризиків (частка непрацюючих кредитів на ринку становить близько 29%).

2) Необхідність подальшої цифрової трансформації та підвищення технічної оснащеності установ.

3) Потреба у повній інтеграції систем захисту прав споживачів фінансових послуг відповідно до нових вимог законодавства України.

З метою вирішення цих проблем пропонуємо:

1) Створення дієвої системи гарантування вкладів: послідовна інтеграція кредитних спілок до загальнодержавних систем захисту вкладів (аналогів ФГВФО для банків) задля підняття довіри населення.

2) Посилення ролі асоціацій: прискорення процесів організаційної інтеграції, формування потужних всеукраїнських асоціацій чи саморегулівних організацій, які розробляють єдині стандарти та правила поведінки.

3) Розвиток інфраструктури підтримки: створення стабілізаційних фондів у межах об'єднань для надання оперативної фінансової допомоги та підтримки ліквідності спілок.

4) Природне укрупнення ринку: поглинання слабших гравців потужнішими та капіталізованішими спілками, що підвищує загальну конкурентоспроможність сектора.

5) Широкий доступ до кредитних історій: Поглиблення співпраці з бюро кредитних історій для мінімізації частки неповернених позик.

Першочерговим завданням у справі розвитку допоміжної структури кредитної кооперації є забезпечення можливості надання фінансової допомоги кредитним спілками шляхом створення стабілізаційного фонду.

Висновки. В Україні кредитні спілки, незважаючи на те, що після їх відновлення минуло небагато часу, поступово завойовують свою нішу на

ринку кредитних послуг. Останніми роками в розвитку таких спілок спостерігаються як позитивні, так і негативні тенденції.

Можна стверджувати, що одним із основних пріоритетів розвитку кредитних спілок в Україні є збереження кооперативного принципу їх функціонування, забезпечення якісного обслуговування членів фінансових кооперативів та якнайшвидше усунення суперечливих моментів у нормативно-правових актах, які регулюють діяльність кредитних спілок.

У свою чергу, з огляду на загальносвітові тенденції розвитку кредитних спілок необхідно запровадити моніторинг їхньої діяльності з метою недопущення впровадження тіньових схем ухилення від оподаткування, що призводить до значних втрат бюджету.

Література

1. Бачо Р. Й., Брензович К. С. Тенденції та проблеми розвитку небанківського кредитування в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2022. Вип. 41. С. 15–21.

2. Барановський О. І. Трансформації у фінансовому секторі України: виклики та перспективи. *Економіка України*. 2021. № 3. С. 18–37.

3. НБУ – про підсумки року регулювання та нагляду за небанківськими фінустановами**.** Обсяги небанківського фінансового ринку і наглядові дії. *FINBALANS. Все про економіку і фінанси.* URL: https://finbalance.com.ua/ news/ nbu-pro-pidsumki-roku-rehulyuvannya-ta-nahlyadu -za-nebankivskimi-finustanovami

4. Європейське майбутнє українських кредитних спілок. *Економічна правда.* URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2021/11/5/679457

References

1. Bacho, R.Y. and Brenzovych, K.S. (2022) Tendentsii ta problemy rozvytku nebankivskoho kredytuvannia v Ukraini [*Trends and problems of non-bank credit development in Ukraine*], *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriia: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, 41, pp. 15–21.

2. Baranovskyi, O.I. (2021) Transformatsii u finansovomu sektori Ukrainy: vyklyky ta perspektyvy [*Transformations in the financial sector of Ukraine: challenges and prospects*], *Ekonomika Ukrainy*, (3), pp. 18–37.

3. Finbalance (2021) *NBU – pro pidsumky roku rehulyuvannya ta nahlyadu za nebankivskymy finustanovamy. Obsyahy nebankivskoho finansovoho rynku i nahlyadovi dii*. Available at: https://finbalance.com.ua/news/nbu-pro-pidsumki-roku-rehulyuvannya-ta-nahlyadu-za-nebankivskimi-finustanovami (Accessed: 2 July 2026).

4. Ekonomichna Pravda (2021) *Yevropeiske maibutnie ukrainskykh kredytnykh spilok*. Available at: https://www.epravda.com.ua/columns/2021/11/5/679457